

Guyl

F. V. KREJČÍ :

NÁVRAT SIBIŘSKÝCH LEGIÍ

NÁKLADEM „PAMÁTNÍKU ODBOJE“

KNIHOVNA „PAMÁTNÍKU ODBOJE“ č. 10.

F. V. Krejčí:

Návrat sibiřských legií.

PRAHA 1920.

Nákladem „Památníku Odboje“.

N 15.289

Veskerá práva vyhrazena.

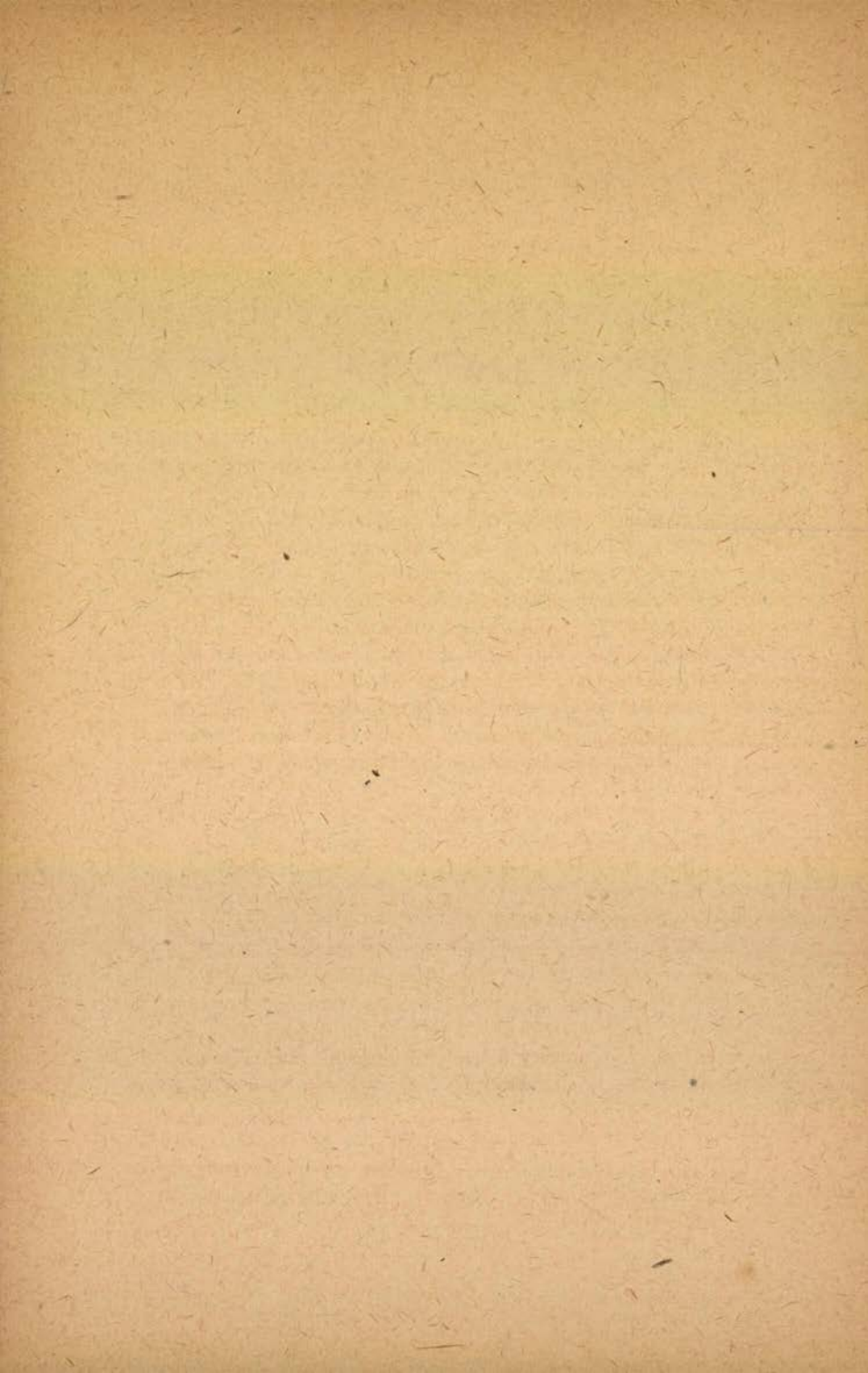
Knihtiskárna Jar. Strojil v Přerově.

Po svém návratu ze Sibíře hodlám pracovati na knize, v níž by byl podán obraz našich legií, jak jsme je tam při svém příchodu shledali, a vyličeny byly poslední měsíce jejich pobytu v Sibíři i jejich cesta k moři. Napsání tohoto díla považuji za nezbytný doplněk poslání, jež mi vládou jako vůdci misse do Sibíře bylo uloženo. Shledav však po svém příchodu do vlasti, jak málo je zde známo o událostech na Sibíři za minulý rok i o obtížných okolnostech, za nichž nastupovala naše armáda cestu do vlasti, napsal jsem do „Práva Lidu“ několik článků o tomto předmětu. Tyto články upraveny a značně ještě rozšířeny, vzrostly mi pak na tuto brožuru, již vydávám, aby sloužila rychlé informaci o návratu našich legií ze Sibíře. Více nebudiž proto na ni žádáno; podati obraz širší, propracovanější a životnější bude úkolem zmíněné knihy.

F. V. KREJČÍ,

bývalý vůdce poselstva vlády
k sibiřské armádě a náčelník
vojenské správy na Sibíři.

V Praze, dne 1. listopadu 1920.

Když jsme přede dvěma lety dosáhli svobody, byl osud sibiřské naší armády jednou z věcí, jež nepřestávala nás znepokojevati a kaliti radostnou náladu z prvních měsíců republiky. Všeho jsme dosáhli při nové úpravě Evropy, nač jsme činili nárok, Slovenska i historických hranic našich zemí, a s nejvyšším zadostučiněním, o jakém jen může lidská mysl snít, vraceli se do vlasti všichni, kteří buď prací nebo účastí na bojích na západě a v Itálii zasloužili se o naše národní osvobození. Jen jednoho z těchto činitelů nemohli jsme ještě uvítat ve vlasti, a to byl právě ten, jenž na fóru světových dějin nejzávažněji přispěl k splnění našich tužeb a jímž česká mužná síla nejmocněji a nejplatněji se projevila v událostech světové války — naše sibiřské legie.

Z mass Čechů a Slováků, kteří za války buď přešli na frontě k Rusům nebo žili v ruských zajateckých táborech, utvořil se do r. 1917 celý armádní sbor, t. zv. korpus a ten po míru v Brestu Litevském, když se byl vyprostil z hroziícího obchvatu německého, hodlal nastoupiti cestu na francouzské bojiště směrem poněkud neobvyklým — východem, přes Sibiř kolem celého světa! V tomto závratně smělém odhodlání byl zdržen bolševiky, kteří na uralských stanicích počali bránit jeho projezd. Naši legionáři na svém sjezdu rozhodli se překonat tento odpor vojensky a cestu přes Sibiř zbraní si prosekali. Tak došlo k památnému „vystoupení“ našich legií v květnu r. 1918, jehož následek byl ten, že vojsko československých dobrovolců nejen že se probilo na východ přes Volhu a Urál, ale ovládlo většinu západní Sibíře, alespoň po železniční trati a mělo své posice po celé délce této dráhy

až do Vladivostoku. Tolik jsme zvěděli z málomluvných telegramů a později z vypravování prvých, kteří se odtamtud vrátili. Ale málo jsme věděli o tom, co se tam dalo zatím co vznikla naše republika i o tom, jak naše legie byly nuceny do konce roku 1918 bojovat pod tlakem spojenců na uralské frontě, když vlast byla již osvobozena a cíle, pro něž legie vznikly, bylo dosaženo; i o tom, jak selhaly pokusy postavití proti bolševismu vládu z demokratických a umírněně socialistických živlů a jak byl reakčními živly za pomoci Anglie a Francie nastolen admirál Kolčak jako „vrchní vladař“ Ruska s mocí diktatora, i o tom, že naši legionáři nemají chuti bít se pro věc tohoto Kolčaka a žádají být odvoláni z fronty. Tolik se jen u nás vědělo počátkem r. 1919, že naše sibiřská armáda byla stažena z uralských bojišť na Sibiř, kdež „klidně odpočívá“. Později pak, na jaře bylo známo, že našim legiím byla svěřena ochrana hlavní trati sibiřské, t. zv. magistrály.

A tam tedy stály po celé jaro r. 1919, zatím co u nás se pracovalo na vybudování republiky a zatím co naše domácí vojsko těžce musilo odrážeti maďarský nájezd na Slovensko. Nač mají utrácet naše legie drahý čas na Sibiři, když je jich doma tolik potřebí? A jejich ženy, děti, jak dlouho mají ještě marně volati po jejich návratu! Politické důvody ovšem mluvily pro to, aby naše sibiřská armáda zůstala na svém místě alespoň pokud není ve Versailích dojednán mír, naši vyjednávači měli tím při jednání o našich požadavcích v rukou drahocenný trumf. Ale když otázka jejich návratu nedozrála ještě k řešení, aspoň styky bylo třeba s nimi navázat, pozdrav a dík osvobozeného národa jim přinést.

Za tím účelem vypravila vláda republiky loňského roku na Sibiř poselstvo, jehož vedení mně bylo svěřeno. Vyjeli jsme z Prahy dne 14. června a obepluvše celou Asii, přijeli jsme 12. srpna do Vladivostoku. Odtud pak jsme nastoupili cestu do vlastní Sibiře a projeli jsme téměř celou magistrálu pokud byla obsazena našimi legionáři, seznamujice se tak s celou armádou, jejím zařízením a životem. Po návratu do Irkutska vracelo se poselstvo znenáhla opět do vlasti a ve středu armády zůstal jsem jen já sám, převzav úřad náčelníka Vojenské správy na Sibiři, t. j. zástupce ministra Nár. Obrany.

Před nedávnem teprve jsem se vrátil. A doma ve vlasti jest již celá sibiřská armáda. Splněna jest horoucí touha žen a matek, dokonána jest rusko-sibiřská epopej, již se náš národ

tak význačně vepsal v kroniku dějin svou účastí na světové válce. Ale byla tato událost dokonale oceněna? Tato událost, jež je jednou z nejdůležitějších pro naši republiku za dvě léta jejího trvání, ale vedle toho vynucuje si pozornost celého světa! Bylo dost uvažováno o tom, jak se stalo, že se nám podařilo dostat domů celou naši armádu legionářů ze Sibíře a to neztenčenu a bez jakékoli pohromy? Zdá se mi, že nikoli. Leží to již v lidské povaze, že splní-li se nám to, po čem jsme dříve dychtivě toužili, přijímáme toto splnění jako samozřejmost a přestáváme na ně myslet. A tak mám ten dojem, že i ti příbuzní našich legionářů, kteří před rokem tak naléhavě volali po jejich návratu, považují nyní věc za vyřízenou tím, že je mohli radostně sevřít v objetí. Přijeli, jsou zde, co víc? A v celém národě, rozechvěném a rozdrážděném dojmy nepokojné doby, není nyní dost smyslu oceniti, co to pro něj znamená, když tisíce jeho synů, kteří odešli za války na haličskou frontu, vrátili se nyní živi a zdraví, když byli opepleni celou Asií nebo vykonali cestu kolem celé zeměkoule. A že se nyní vrací ne jako nějací trosečníci nebo hloučky ubožáků, ale jako spořádaná armáda, jež co do zevního vzhledu i vnitřní organisace může býti našemu domácímu vojsku jen vzorem a znamená pro republiku neobyčejně cenný přírůstek zdatného, světa znalého, v nejtěžších zkouškách zoceleného občanstva!

Jak se dostala tedy do vlasti tato armáda, čítající na 50.000 vojáků a s civilními příslušníky republiky, ženami a dětmi více než 60.000 lidí? Z rozkazu naší vlády a za pomoci spojenců, kteří pro ni opatřili lodi — ovšem. Jenže (a to mi potvrdí každý, kdo byl na Sibíři) sednouti ve Vladivostoku na loď a jeti dva měsíce přes několikera moře a snášeti všechny svízele této plavby, to nebylo nic, to bylo už jen šťastné zakončení, to znamenalo býti už jednou nohou ve vlasti. Ale dostat se do Vladivostoku a věděti, že tam jsou lodi pro nás, o to šlo! To byla otázka, již jsme si dnem i nocí lámali hlavy, když jsme ještě do konce r. 1919 vězeli v Sibíři, v nejhlubším nitru Asie. To byl problém, jehož řešení vyžadovalo napětí všech vojenských, politických i technických sil, jimiž jsme na Sibíři vládli. Zde doma, jak vidím, si většina lidí představuje věc tak, že se na rozkaz naší vlády sibiřské legie soustředili ve Vladivostoku a když byly pro ně opatřeny lodi, odjížděly postupně do Evropy. Ve skutečnosti bylo zcela jinak. Soustřediti celou armádu k Tichému oceánu nebylo jen tak snadno;

nemohla se tam dostat jinak, než po jednotlivých částech a dříve vždy bylo třeba zase Vladivostok vyprázdniti, než tam dojely další oddíly. To všecko však by bylo ještě velmi krásné, kdyby nešlo o nic, než o tuto otázku techniky dopravní. Ale třeba věděti, že Sibiř koncem r. 1919 a počátkem r. 1920 nebyla nějaká klidná země, po níž by se daly dopravovati pluky vojska dle bezpečných disposic, nýbrž že sibiřská dráha, tato jediná souvislá životní tepna severní Asie, procházela tu územími od Uralu až k čínským hranicím a ku břehům japonského moře, kde všude zuřila občanská válka a odehrával se dalekosáhlý převrat, jenž byl ozvukem válečných vítězství sovětského Ruska za minulé zimy.

Byl-li odchod našich legií důležitou událostí pro Sibiř (třeba už jen ve smyslu negativním, neboť Sibiř bez Čechoslováků poskytuje obraz zcela změněný), pak nutno říci, že vpadl právě do doby, kdy se na Sibiř přivalily události ještě důležitější a naší věcí bylo, prodírat se na východ k Vladivostoku chaosem těchto událostí, a to co nejrychleji, nechtěli-li jsme býti ztraceni. Matky a ženy, které vesele uvítaly své syny a muže v pěkné a čisté žlutozelené uniformě legionářské, mají sotva tušení o tom, jak osud jejich milých visel často na nitce a jaké obezřetnosti a zároveň odhodlanosti bylo třeba, měla-li býti překonána všechna nebezpečí, jež návratu jejich do vlasti hrozila, a to ještě koncem letošní zimy, kdy zde ve vlasti byla otázka repatriace sibiřské armády považována za šťastně vyřízenou a kdy prvé dva pluky byly již slavně uvítány v Praze.

O těchto událostech, jejichž smysl je zrevolucionování Sibíře pod vlivem vítězství sovětského Ruska, se u nás málo ví, i chci proto nastíniti stručně jejich průběh. Ony tvoří pozadí, bez něhož nelze náležitě pochopiti a doceniti návratu našich legionářů ze Sibíře, ony vytvořily také naprosto nové prostředí a revoluční ovzduší politické, jímž bylo našemu vojsku se bráti a s nímž ono bylo také nuceno politicky se vyrovnávati, což pak také vysvětluje z veliké části psychologii našich sibiřských legionářů po jejich návratu do vlasti.

Když jsme přijeli v srpnu 1919 na Sibiř, vládl po celé rozloze admirál Kolčak. Sídlem jeho vlády byl Omsk, jedno z nejzápadnějších měst sibiřských. Válka, již vedl se sovětskou vládou, obracela se v jeho neprospěch; právě když jsme při-

jeli, ztratil poslední města Urálu, a rudá armáda, převalivši se přes toto pohoří, jež dělí evropské Rusko od Sibíře, mířila přímo na Omsk. Ale přes to věřilo se všeobecně, že Sibiř nepropadne bolševické záplavě. To byl také axiom politiky spojencův, podporujících režim Kolčákův.

Rekl-li jsem, že Kolčák vládl, jsem nucen to hned omeziti. Vládl vlastně jen ve městech po sibiřské trati; všude po venkově vzrůstalo se povstání proti jeho režimu a na hlavní trati sibiřské, t. zv. magistrále, od Irkutska na západ až do Tomska a Omska vládly vlastně naše legie. Byly tu nejsilnější mocí vojenskou, organizační a kulturní, ale nemohly přec samy o sobě rozhodovati, ježto je tížil závazek, spojenci jim uložený, že mají setrvávat na Sibíři k ochraně magistrály. K ochraně proti komu? Proti tlupám, které přepadávaly vlaky, vytrhávaly koleje, nastrojovaly železniční neštěstí. Právě na na jaře před našim příchodem bylo našim legiím na trati odrážeti časté útoky a neobešlo se to beze ztrát. A to se dělo v době, kdy ve vlasti vládlo přesvědčení, že naše legie na Sibíři klidně odpočívají, očekávající brzký návrat do vlasti! Nepřítel, s nímž bylo bojovat, byl záludný a záhadný. Za celého svého pobytu na Sibíři nepodařilo se mi přesně zjistit politický ráz těchto tlup; někdy byly nazývány bolševickými, jindy lupičskými, jindy zas byly mi líčeny jako vzpoury selského obyvatelstva proti ukrutnostem kolčakovské soldatesky. Jisto však je, že ať přímo či nepřímo sloužily bolševickým zámyslům vnést na Sibiř rozvrat, což se dalo nejsnadněji způsobit poškozováním dopravy na trati, která je hlavní a jedinou životní tepnou celého asijského severu. Daleko od trati moc Kolčákova vůbec nesahala; pokud tam nebyly zmíněné bojovné tlupy, žilo tam spoře roztroušené obyvatelstvo v na-prosté apathii a neznalosti toho, co se dnes ve světě děje.

Takové tedy bylo postavení našich legií, když jsme se my, první poslové z vlasti, s nimi shledali. Jen ve městech žily obstojně, ale většina pluků byla roztažena po trati dlouhé přes 2000 verst, tedy po malých oddílech a tyto nepatrné čety měly za úkol střežiti dnem i nocí trať, odrážeti útoky na ni a pronásledovati její škůdce hluboko do houštin a bahnsk nekonečných sibiřských lesů, zvaných tajgy. A to ještě když se schyloval první rok naší republiky! Nelze se diviti, že naši legionáři konali tuto obtížnou službu s nechutí a že cítili morální odpor nad tím, že oni, dobrovolní bojovníci svo-

body a demokracie, mají uživati svých zbraní k potlačování ruského lidu a k opoře Kolčakova systému, jenž vždy zjevněji se vybarvoval jako režim reakční a násilnický. Tento svůj poměr ke Kolčakovi nesly naše legie jako palčivou hanbu a usilovaly proto setřásti závazek, spojenci jim uložený a nastoupiti co nejdříve cestu domů. Kdy to však bude možno, o tom jsme nevěděli ještě na podzim r. 1919 pranic. Byloť třeba nejprve, aby spojenecké vlády v Evropě uznaly, že naše legie na Sibíři mají právo být dopraveny do vlasti, a za druhé bylo třeba, vyžádati si na nich pomoc při této repatriaci a dojednati s nimi, kdy a jak má být provedena. Pokud šlo o náš první nárok, míti sibiřskou armádu co nejdříve doma, ten byl uznán ve Versailles již když jsme odjížděli z vlasti, takže jsem mohl našim legiím tlumočiti slib naší vlády, že jejich setrvání v Sibíři jest již na mále a že jejich návrat do vlasti jest toliko problémem dopravním. Ale o řešení tohoto problému nemohl jsem jim říci nic určitého, takže ještě v říjnu 1919 nebylo o době, kdy naše legie nastoupí cestu do vlasti ani o způsobu, jakým se tak stane, na Sibíři pranic známo a otevřena byla dráha všemožným dohadům a kombinacím. Části vojska zmocňovala se již beznadějnost a jen tak možno si vysvětlit úvahy o tom, zda-li by nebylo možno probít se přes bolševickou frontu a evropské Rusko. Třeba také přiznat, že v massách vojska nebylo dost důvěry v cestu na východ a přes nekonečná moře; vždyť všichni přišli sem teprv nedávno ze západu a všemi svými vzpomínkami tíhli zpět k evropské Rusi.

Všecko se však na ráz změnilo, když počátkem listopadu byla Kolčakova armáda definitivně poražena a bolševici zmocnili se jeho sídla, Omska. Když padl 17. listopadu Omsk, padl tím také dosavadní politický předpoklad pro naše setrvávání na Sibíři; mohli-li spojenci žádati na našich legiích, aby chránily magistrálu v zájmu pořádku a civilisace, nemohli žádati, aby naši legionáři se postavili válečně proti rudé armádě a pomáhali zachraňovati Kolčakův režim. Už proto ne, že by se to bylo přičilo zásadě přísné neutrality, již vůči ruským vnitřním bojům naší sibiřské armádě uložil president Masaryk. Jestliže pak vlády dohodové snažily se zachrániti před přivalem rudé armády ze západu své vlastní zástupce, misse a oddíly vojska, pokud je ještě na Sibíři měly, jakým právem by mohly nás zdržovati na trati, jež hrozila po celé délce

státí se bojištěm občanské války se všemi hrůzami rozvratu, bídý a epidemií? A tak nemohl tedy ovšem nikdo nic namítati, když byl z Omska stažen na východ ještě včas před pádem tohoto města náš 6. pluk, jenž tam ležel posádkou na ochranu generála Janina. To byl první krok k opouštění posic, našim legiím vykázaných, a k jejich pohybu na východ. Jen na východě byla nyní záchrana a jen tudy otvírala se cesta do vlasti! Direktivy naší vlády, jež jsme přinesli v létě armádě, ukázaly se při těchto podzimních událostech jediné správnými a vůči mluvě těchto událostí musil umlknouti jakýkoliv spor o to, mají-li naši sibiřští legionáři hledati cestu do vlasti západem či východem.

Tak tedy rozřešilo vítězství rudé armády nad Kolčákem těžký problém našeho návratu do vlasti a také tento návrat značně urychlilo. Naši legionáři odešli ze Sibíře nejen proto, že odejítí chtěli, ale také proto, že odejítí musili. Jen několik týdnů váhání, a celá naše armáda na Sibíři byla by v nebezpečí, že bude stržena do ruských zmatků, anebo že se rozpadne. Že nepromeškala této poslední hodiny, v tom je veliké štěstí, jež zde doma nemohlo býti ještě s dostatek poznáno a oceněno.

. . .

Vpád sovětských vojsk na Sibír to tedy byl, jenž přinutil naše legie opustiti své dosavadní posice a hnouti se na východ — což ovšem odpovídalo jejich nejvroucnějšímu přání. Na východ, to znamenalo do Vladivostoku, k moři, do vlasti. Nevím však, má-li zde v Čechách každý náležitou představu o geografii Sibíře. Vladivostok bývá považován za přístav pro Sibír; tím ovšem je, jenže do vlastní Sibíře, (která počíná u Bajkalského jezera), je odtud asi tak daleko, jako z Čech k Uralu, tedy tak, jako je celá nesmírná šířka Rusi. Třeba mítí stále na mysli, že naše sibiřská armáda nebyla rozložena ve východní Sibíři, nýbrž v Sibíři střední, v samém centru Asie, a že ze svých nejzápadnějších posic (Omska, Tomska, Novonikolajevska) neměla už příliš daleko do Evropy, kdežto od Vladivostoku dělila ji délka celé poloviny Asie. Dráha z Irkutska, hlavního střediska našich legií, k Tichému oceánu vede nejprve kolem Bajkalského jezera (kdež projíždí více než 30 tunely), pak vstupuje do Zabajkalí, načež je vedena nesmírně rozsáhlými končinami čínské Mandžurie, až konečně teprv před samým Vladivo-

stokem vbíhá opět na půdu ruské t. zv. Přímořské oblasti. Dráha je ruská i tam, kde vede přes čínské území, ale byla té doby spravována mezinárodní spojeneckou komisí a ve východních částech byla silně obsazena Japonci.

Šlo tedy o to, vytáhnouti nejprve nejzápadnější naše pluky z posic, kde by se mohly v brzkou dostati do styků s rudou armádou a posunouti je na východ k Irkutsku, kde jsme byli nejsilnější a kde nám bylo nejbezpečněji. A odtud teprv mohla být podniknuta vlastní akce repatriační, totiž postupná doprava celé armády k moři přes výše naznačené nesmírné dálky.

Vlak našeho poselstva potřeboval z Vladivostoku do Irkutsku celého týdne jízdy dnem a nocí, jiné vlaky potřebovaly k tomu více než 10 dní, i lze si představit, jakým technickým problémem bylo dopravit po této linii celé vojsko, za nedostatku lokomotiv, při nejschůtějších materiálu železničním a k tomu za nejistoty, jež vládla po celé trati rozpoutáním občanské války.

Porážka Kolčakova vytvořila po celé sibiřské trati poměry tak spleťité, že by bylo marno chtít o nich podati zcela jasný obraz. Nejzápadněji valila se po ní od Uralu rudá armáda, před ní v největší panice prchaly zbytky Kolčakova vojska, dále pak k východu stály polské legie, za nimi pak od Novonikolajevska přes Krasnojarsk a Irkutsk až k Bajkalu byla rozložena naše armáda. Měla v rukou však jen trať. Na sever a jih od železnice bylo vzbouřené selské obyvatelstvo, ovládané agitací jednak bolševickou, jednak nebolševických socialistických stran (hlavně t. zv. esérů). Na konec se i města zvedala proti Kolčakovi a v Irkutsku se chystaly již od listopadu spojené strany demokratické a socialistické k převratu. Tedy všechno od Uralu až k Bajkalu, v celé západní polovině Asie orientovalo se rychle v levo. Ale aby kontrast byl co nejkriklavější, hned za Bajkalem počínala oblast nejčernější reakce, tendencí absolutistických a carofilských, představovaná vládou atamana Seměnova. Tento sloup reakce, nejkrutější nepřítel demokracie a socialismu, byl současně nástrojem japonského militarismu, jenž chtěl využití různých zmatků, aby si z celé východní Sibíře vytvořil svou kolonii. Kdo se však odtud dostal šťastně na území čínské Mandžurie (jediné, kde vládl mír a jistý občanský pořádek), neměl ještě vyhráno, neboť v ruské Přímořské oblasti, jejímž hlavním městem je

Vladivostok, octl se znovu na sopečné půdě; vždyť právě zde byl nezdařeným Gajdovým revolučním vystoupením dne 17. listopadu dán první signál k převratu po celé Sibiři.

Admirál Kolčak se svými několika vlaky uvázl při útěku z Omska na trati, jež byla zacpána našimi i ruskými ešelony a jen zvolna se mohl pohybovat k východu. Vláda jeho, ve své reakční zaslepenosti, místo aby se v poslední hodině snažila přiblížit se k lidu, dala v Irkutsku zatýkat čelné socialisty a demokraty. Mlčení k tomu znamenalo by, že naše legie jsou opravdu oporou nejčernější reakce, jak jim často bývalo vytýkáno. A naše vedení nemlčelo. Bohdan Pavlů, náš politický plnomocník, před svým odjezdem podal se svým nástupcem dr. Girsou spojeneckým zástupcům memorandum, v němž se líčí krutosti kolčakovské vlády i naše obtížné postavení. „Pálení vesnic, vraždy mírných ruských občanů celými sty, zastřelování bez soudu lidí demokratických na pouhé podezření z politické neloyálnosti jsou na denním pořádku a zodpovědnost za to vše před soudem národů celého světa padá na nás, že majíce sílu vojenskou, nezabránili jsme tomuto bezpráví.“ I prohlašují naši zástupci, že pokládají za nutné uvést ve známost celého světa, „v jak morálně tragické situaci ocitla se československá armáda a jaké jsou toho příčiny.“ A těmito slovy memorandum končí: „Sami nevidíme jiného východiště z tohoto postavení, než okamžitý návrat domů z onoho kraje, jenž nám byl přiřčen k ochraně a do uskutečnění návratu, aby nám byla dána volnost zabránit bezprávím a zločinům, ať již vycházejí z kterékoli strany.“

Tímto projevem přesešla naše armáda tísnivé pouto, které ji vázalo k režimu Kolčakovu, a aniž porušila neutralitu, z vlasti jí předepsanou, postavila se svými sympatiemi nepokrytě na stranu ruského lidu. Za to ovšem popudilo toto memorandum proti nám „pravé“ ruské kruhy a admirál Kolčak hrozil nás vojensky rozdrtit — on poražený a bezmocný, jenž prchal sám před bolševiky. Hrozeb těchto nebylo arcí třeba se obávat, ale vybízeli později atamana Seměnova v Zabajkálí, aby ničil před námi mosty a tunely, ohlašovalo se tu pro nás nebezpečí z východu, jehož nebylo možno podceňovat. Neboť na tunelech bajkalských a stavu dráhy vůbec závisel celý zdar naší repatriace.

V té době, kolem 1. prosince, nastaly i důležité vnitřní změny u vedení sibiřské armády. Politické záležitosti po

odchodu B. Pavlů vedl dr. Girsu ve Vladivostoku; v té době odejeli z Irkutska i členové našeho poselstva a znenáhla se vraceli do vlasti. U armády zůstal jsem jen já a převzal jsem, jak výše řečeno, úřad náčelníka Vojenské správy, jsa takto vedle velitele vojska, generála Syrového, reprezentantem ministerstva Národní Obrany. Na západě stahovaly se už pluky naší II. divise ke Krasnojarsku, čímž se rozloha našich legií na sibiřské trati stále krátila, ale tou měrou také naše ešelony na dráze se srážely vždy těsněji k sobě. Nejdále na západě, za Krasnojarskem byl chaos a zácpa a jen s nejkrajnějším úsilím prodíraly se tam naše oddíly uprostřed ruského vojska i obyvatelstva.

Taková byla situace, když 1. a 2. pluk vyjely z Irkutska do Vladivostoku. Tyto dva první pluky dostaly se k moři poměrně brzy a v brzkou také nastoupily plavbu do Evropy. To byl šťastný počátek repatriace, po něm však nastala časová mezera a na všech stranách rostly obtíže a nebezpečí. Tehdy, počátkem prosince, věděli jsme již, že spojenci se zaručili poslati pro dopravu našich legií lodi, o počtu těchto lodí a jejich příjezdu nebylo nám však nic známo. Tím jsme si také prozatím nelámali hlavu, hlavní věcí bylo, dostatí do Vladivostoku co nejdříve celou armádu, prve než snad narazí na západě bolševici na její zadní voj. Hned na to však, když 3. a 4. pluk vyjížděly z Irkutska, dosáhly sibiřské zmatky vrchole a náš pohyb k moři byl na delší dobu zastaven.

Příčinou byl převrat v Irkutsku, provedený socialistickými stranami bolševickými, t. zv. politickým centrem, dne 24. prosince. Právě když jsme seděli ve svém jídelním voze na štědrý večer u večeře, přišel nám vojenský velitel vítězného převratu kapitán Kalašnikov oficiálně oznámit, že nádraží, na němž stál můj vlak, je zabráno novou vládou. Město, oddělené od nádraží mohutným tokem Angary (jediný most přes ni vedoucí byl stržen), zůstalo v moci Kolčakovců a mezi nimi a revolučním dělnictvem rozpoutal se prudký boj. Po celý vánoční týden ozýval se cvakot strojních pušek a duněla děla.

Naše vojsko ovšem sympatisovalo s revolucí a podporovalo ji, pokud to jen naše neutralita dovolovala. To nám ovšem reakční kruhy ruské a Japonci trpce vyčítali a zejména nepřátelsky stavěl se proti nám ataman Seměnov, vládce Zabajkálí. Vytýkaje nám mimo to, že zadržujeme na západě

vlaky prchajícího Kolčaka, hrozil nám vojenským napadením a pobořením bajkalských tunelů, které byly tehdy spíše v jeho moci, než naši. To by bylo ovšem znamenalo zadržení naší evakuace na celé měsíce, ne-li na rok — a při tom ze západu sovětská armáda, když byla rozrušila a zničila polskou legii, hroživě již doháněla náš zadní voj. Hrozil nám tedy útok ze dvou stran sobě nejvýš nepřátelských. Na západě bolševism, na východě černosotněnství, a my vezíme mezi oběma, vzdáleni na tisíce verst od moře, jež znamenalo spásu!

* * *

Tak tedy, zmitána mezi nadějemi a obavami prožívala naše armáda své poslední vánoce na Sibiři. V takové náladě vzpomínali legionáři svých milých doma. Kolem nového roku se situace v Irkutsku ještě přiosřila. Ataman Seménov poslal na pomoc Kolčakovcům obrněné vlaky a zahájil boj o nádraží, na němž stál právě můj vlak. Současně překážel všemožně našemu pohybu na východ, takže ešelony 3. a 4. pluku marně se snažily dostat se dále přes jeho území. Po celé dny nevyjížděl z Irkutsku ani jediný náš vlak, všecko stálo a drahocenný čas při tom míjel — rudý předvoj stál již před Krasnojarskem! Byly to dni kritické. Ale do temna nejistoty, v níž jsme žili, vpadl náhle světlý paprsek: telegram, oznamující, že v nejbližší době přijedou pro naše vojsko do Vladivostoku anglické a americké lodi, a uvádějící dokonce i jména a velikosti těchto lodí. Lodní akce byla tedy konečně v proudu. Ale co je to platno — říkali si naši legionáři — lodi budou ve Vladivostoku, ale my tam nebudeme!

Kdežto doma ve vlasti zavládlo uspokojení nad vyjednanou lodní akcí a návrat legií byl považován za pouhou otázku komunikace a času — taková byla naproti tomu v Sibiři skutečnost! V některých pražských listech se psalo tak, jakoby celá armáda byla soustředěna u moře a vyčkávala jen svého nalodění — ve skutečnosti však dostaly se tam pouze jmenované dva první pluky a všecko ostatní vojsko vězelo ještě počátkem roku 1920 hluboko ve vzdáleném centru Asie! Vědělo sice, že otázka jeho repatriace je šťastně rozřešena, ale jak provést tuto repatriaci? Co byly platny sebe krásnější úmluvy mezi vládou republiky a spojenci? Do poměrů střední Sibíře zasáhnout a naše vojsko odtamtud vyprostit nemohl z Evropy nikdo, v té věci bylo ono zůstaveno samo sobě a

vše záleželo na jeho jednomyslnosti a odvaze. Osud celé naší sibiřské armády byl v těch dnech na váhách a jedinou nadějí nalézala ona ve své vojenské síle.

Dne 8. ledna odjel jsem z Irkutska na východ k Bajkalskému jezeru, když situace na irkutském nádraží jevila se neudržitelnou; v těchž dnech odjeli odtud i gen. Janina a zástupcové spojenců. Hodlal jsem na březích Bajkalu vyčkati, až tam přibude hlavní jádro našeho vojska a s ním pak nastoupiti cestu do Vladivostoku. Okolnosti však se zatím vyvíjely jinak. Nebylo nadále možno snášeti klidně překážky, jež našemu pohybu kladl v cestu ataman Seměnov. On i Japonci za ním stojící, měli ovšem pochopitelný zájem na tom, aby nás udržovali jako hráz mezi sebou a rudou armádou. My však jsme nechtěli sloužiti jejich plánu, náš zájem byl dostati se z těchto sibiřských zmatků na východ, a to co nejdříve a stůj co stůj. A tak, když všecko další jednání ukázalo se marným, rozhodlo se naše vojenské vedení k energické akci proti Seměnovu. Dalo rozkaz našim oddílům na pobajkalských stanicích odzbrojiti dne 9. ledna všechny posádky seměnovské, tam ležící. Byl to právě den, kdy náš vlak projížděl těmito stanicemi i byl jsem tedy svědkem tohoto našeho „vystoupení“ (jak se po sibiřsku říká). Viděl jsem naše vojíny, jak s chladnokrevným klidem šli provést úkol, jenž mohl pro ně znamenati krvavý boj, ale viděl jsem také, s jak vítězným sebevědomím se vraceli: stačilo slovo Čechoslováka, aby celé čtyry seměnovské bez odporu odevzdaly zbraň. Jen na stanici Bajkal došlo k boji, když velitel seměnovský postavil se na odpor: naši vojáci podnikli útok na jeho vlak, několik vojáků seměnovských padlo a velitel sám byl zajat. Tím opanovaly naše legie pobřeží bajkalského jezera a dostaly do své moci tunely.

Ani tím však nebyla cesta k moři otevřena. Za Seměnovem stáli Japonci, a ti se všemožně snažili oddáliti den, kdy poslední Čechoslovák odejde ze Sibíře a oni budou nuceni přímo se střetnouti se sovětskou armádou. Zachovávali k nám ovšem oficielně spojenecký poměr, ukrotili Seměnova, takže na naše vystoupení nijak nereagoval i ujednali s generálem Janinem, že náš pohyb na východ bude nyní již pokračovat bez překážky pod jejich ochranou. Ve skutečnosti však našemu pohybu na trati všemožně překáželi, takže ještě po celý leden se hlavní kádry našich legií nedostaly za Bajkal. Já sám pokračoval jsem již ve své cestě na východ, ale tak zvolna a

s takovými obtížemi, že teprv kol 1. února dostihl jsem hranic čínské Mandžurie.

* * *

A tu již nastalo nebezpečí ještě větší s druhé strany, ze západu. Rudá armáda, zmocnivši se v polovici ledna Krasnojarska, opravdu nás doháněla; čeho by se nikdo nebyl nadál, stalo se skutkem: naše legie měly ještě jednou co činit s bolševiky. Narazí sovětský předvoj na náš zadní voj jako nepřítel, anebo bude přístup vyjednáváním? To byla otázka, jež nám nedala spáti v oněch kritických týdnech lednových. Prvé zprávy o stycích s bolševiky byly zlé. Dne 14. ledna dva broněviky (obrněné vlaky) bolševické dohonily u Kljukvenné náš zadní voj a střílely naň, naši jim však neodpovídali. Výzva rudého předvoje, aby naše legie vydaly zbraně, byla co nejrozhodněji odmítnuta. Vyjednávalo se o příměří. Ježto však bolševici nedodrželi úmluvy a během jednání prováděli obchvat, aby naše oddíly v Tajsetě odřízli, bylo vyjednávání přerušeno a naše části jaly rozrušovat za sebou mosty, vodárny a p. Situace se zkomplikovala ještě tím, že podél trati vedle nás postupovaly k východu i zbytky kolčakovské armády pod velením generála Kappela a po jeho smrti gen. Wojciechovského. Zachovaly si ještě způsobilost k boji a čím blíže k Irkutsku, tím více se stávaly rudé armádě nepříjemnými. Mezi oběma ruskými válečnými stranami zachovávaly však naše pluky nejprísnější neutralitu. Přes to však, když část sovětských vojsk byla u Nižně-Udinska oddíly Wojciechovského zle ohrožena, poskytly jim naši ochranu, začož se však tlupy bolševického obyvatelstva odvděčily tím, že vytrhaly na západ od Nižně-Udinska koleje a znemožnily našemu zadnímu voji jízdu na východ. V tom však již také počalo regulární vojsko sovětské útočit na náš zadní voj. Situace byla kritická: bylo třeba zničit některá děla a zanechat majetek nejposlednějších oddílů, 3 naši vojáci padli a 7 jich bylo raněno. Celý zadní voj, skládající se hlavně z částí 10., 11. a 12. pluku, byl nucen nastoupit cestu pěšky a to za nejtěžších mrazů. Poměry na trati byly však tak zoufalé a tolik našich vlaků marně čekalo až budou moci vyjetí, že všecko naše vojsko na západ od Irkutsku — a to byla stále ještě polovina našeho vojska — smířovalo se s myšlenkou, že raději opustí ešelony a nastoupí cestu do Irkutsku pěšky. To by bylo znamenalo cestu asi tak dlouhou jako z Prahy do Benátek a představíme-li si k tomu tuhé mrazy

a za samými zády předvoj rudé armády, jedoucí ve vlcích a stále nás ohrožující, lze si učiniti obraz o nebezpečí, v němž se nalézaly naše legie ještě ve dnech, kdy první jejich pluk byl již slavnostně vítán v Praze!

Za několik dnů na štěstí nastal obrat. Zmíněné zbytky kolčakovského vojska (Kolčák sám uvázl se svým vlakem na trati a dal se do naší moci) způsobily bolševikům tak citelné ztráty, že postup jejich na Irkutsk byl nejen že znesnadněn, ale že dokonce revoluční komitet bolševický v Irkutsku, jenž se po politickém centru zmocnil tam vlády, již uvažoval, nemá-li město vyklidit. V této situaci nebylo radno učiniti si z Čechoslováků nepřítele — jak jej poznali bolševici v r. 1918 — i objevila se pojednou ochota k jednání o příměří. A tak byla dne 7. února podepsána na stanici Kujtun úmluva o příměří mezi našimi a sovětskými vojsky, jež nám zaručovala volný postup na východ. Předvoj rudé armády nám byl hned v patách, následuje náš zadní voj vždy o jednu stanici. Modalita toho pohybu byly přesně smluveny, a aby se předešlo konfliktům, měli jsme mi dva zástupce v rudém avantgardu a naopak zase bolševici své zástupce v našem ariergardu.

Nevím, byla-li zde ve vlasti s dostatek oceněna tato událost, jež je pro naše styky se sovětským Ruskem dojista historickou a znamená proti r. 1918 naprostý obrat v poměru našich legií k němu. Toto příměří teprv nám zajistilo, že vyvážneme šťastně ze střední Sibíře, z území převratů a kruté občanské války.

Volný projezd až k moři nám ovšem toto příměří zajistit nemohlo, protože moc bolševismu končila za Bajkalem a dále už byli hlavními činiteli Seměnov a Japonci. Tento nový poměr k bolševikům nezůstal arcíř bez vlivu na smýšlení našich legionářů, jakož vůbec možno říci, že pod vlivem socialistických převratů sibiřských se celá naše armáda politicky nově orientovala. Řekl bych, že se orientovala povšechně socialisticky, odklonivši se úplně od režimu Kolčakova, stala se oporou socialistických a demokratických žvlů na Sibíři, zejména eserů (soc. revolucionářů). I naše vedení politické a vojenské bylo, když jsme opouštěli Irkutsk, s nimi v nejprátelstějším poměru. Kdekoli stál československý eselon, byl pro celou krajinu záštitou svobody a bezpečnosti proti zvůli Kolčakovců a Seměnovců, a soucítění našich legionářů s ruským lidem a dělnictvem způsobilo, že Japonci v nás spatřovali

jakési polobolševiky. Každý náš vojn byl nucen za této situace korigovat svůj poměr k sovětskému Rusku. Ne, že by sympatisoval s komunismem, ale přestal vidět v bolševicích nepřátele a přál na konec postupu rudé armády již proto, že od něho očekával sjednocení Ruska a uhájení jeho zájmu proti rozpínavosti Japonců.

Dříve však ještě než bylo ujednáno toto příměří, došlo k události, jež vzbudila mnoho zlé krve a byla nepříznivě pro nás posuzována. Mým vydání admirála Kolčaka do rukou irkutských revolucionářů. Bývalý „vrchní vladař“, jenž vida nemožnost dostat se po trati dále na východ, přibyl dne 15. ledna 1920 z Nižně-Udinska do Irkutsku. Ve městě vládlo ono Politické centrum, jež bylo provedlo vánoční převrat, ale vždy více podléhalo tlaku místní agitace bolševické. I žádalo od nás, abychom Kolčaka vydali; pro případ odepření hrozilo se nám stávkou železničního personálu a zadržením našeho pohybu na trati. Celá naše repatriace by byla ohrožena a osudy tisíců našich legionářů byly na váze, neboť zadržení nás v době, kdy nám v patách postupovala rudá armáda znamenalo vydati nás v nebezpečí ne-li vojenské zkázy, tedy alespoň vnitřního rozkladu. Naše nejzápadnější části mohl stihnouti osud polské divise. Pro případ pak, že by bylo třeba hájiti zbraní vagon admirála Kolčaka, nemohli jsme ručiti, že bude opravdu uhájen, neboť jak bylo žádati na našich legionářích nyní, když už nastupovali cestu do vlasti, aby nasadili život za představitele reakčního systému, jež nenáviděli a proti jehož zvlím vydali političti plnomocníci před nedávnem memoradum výše citované? Vždyť jen s největšími obtížemi byl vlak Kolčakův vyrván obyvatelstvu nižněudinskému a dělníkům v důlní osadě Čeremchově, které usilovalo o hlavu někdejšího vrchního vladaře sibiřského. Toto pobouření lidu bylo vyvoláno hlavně tím, že více než 30 irkutských socialistů, kteří se dostali jako rukojmí do zajetí Seměnova, bylo zastřeleno. Železniční zřízení v Irkutsku hrozili všeobecnou stávkou, nebude li Kolčak vydán v ruce eserů. Oddíl našich legionářů, strážící Kolčaka, byl na nádraží irkutském obklíčen přemocí ruského revolučního vojska a viděl se všech stran namířeny proti sobě kulomety. Situace byla tak hrozivá, že vrchní velitel spojeneckých vojsk na Sibiři, generál Janin, jenž jinak jako pravý francouzský generál přísně bděl nad za-

chováním vojenské morálky a byl názorů značně konservativních, dal rozkaz, aby admirál Kolčak byl vydán socialistické vládě v Irkutsku.

A tak byl dne 15. ledna 1920 večer velitelem vlaku, naším majorem Kravákem, odevzdán mimořádné vyšetřovací komisi irkutské muž, jenž chtěl vyvrátiti v Rusku bolševism a jenž svůj zápas tak žalostně prohrál, ani ne tak svou vlastní vinou, jako vinou své slabosti, jež z něho učinila nakonec hříčku v rukou reakčních generálů. Tím končí naše účast na jeho tragedii. Poslední akt odehrál se za tři týdny na to v irkutské věznici, když za časného jitra dne 7. února byli admirál Kolčak i šéf jeho vlády ministerský předseda Pepeljajev dle rozsudku revolučního komitétu irkutského zastřeleni. Tento revoluční komitét byl již bolševický a nabyl té doby již vrchu nad vládou Politického centra, i odůvodňoval své rozhodnutí zejména tím, že se k Irkutsku přibližují zbytky Kolčakovy armády, což by mohlo vést k pokusům o jeho osvobození. Vedení našeho vojska mohlo s klidným svědomím mýti si ruce. Odevzdalo admirála Kolčaka, aby byl ruským sibiřským lidem řádně souzen a mohlo to učiniti tím spíše, že sovětská vláda v Moskvě, za jejíž orgán se revoluční komitét v Irkutsku prohlašoval, vydala dekret o zrušení trestu smrti. Náš „Československý Denník“ v Irkutsku také proti popravě Kolčaka protestoval, tak jako před tím protestoval proti terroru kolčakovské vlády. „Mravní principy“, praví se v našem denníku, „neznaří výjimku; kdo je poruší jednou, nese spoluzodpovědnost za další akty násilí, nemá však omluvy v tom, že násilí předcházelo. Krev se krví nesmyje.“

Příměřím s bolševiky zažehnáno bylo nebezpečí, které naším legiím hrozilo ze západu, i mohly nyní teprve klidně pokračovati v cestě na východ. Ba možno říci, že teprve nyní, asi v polovici února, zahájen byl tento pohyb s celou energií a s většími massami vojska.

Irkutsk byl vyklizen, stanice bajkalské byly napěchovány našimi eselony a vše bylo odhodláno raziti si prudce a nezdělitelně cestu k moři. „Husitská hradba řítí se k Tichému oceánu,“ psal tehdy náš „Československý Denník“, „a běda tomu, kdo se jí postaví v cestu!“

Ovšem, přímo se jí v cestu nikdo již nepostavil, ale za to se nám překázelo skrytě a náš pohyb byl všemožně zdržován.

Japonci, kteří právě té doby utrpěli těžké ztráty v boji s bolševiky na Amuru, nepřáli si vejíti ve styk s rudou armádou ze západu i snažili se udržeti mezi sebou a jí mezeru, kterou tvořily naše legie. Jejich diplomaté prohlašovali do Evropy, že naše evakuace v Sibíři pokračuje pod ochranou Japonska, ve skutečnosti však se nemohla naše III. divise hnouti ze Zabajkálí, protože nebylo lokomotiv — Japonci nám je úmyslně odpírali. Generál Syrový, když přijel do Čity, prohlédl tuto japonskou politiku a ostře se střetl s tamními japonskými funkcionáři. Hrozilo již nebezpečí konfliktu, ale energické zakročení pomohlo a pak již jsme vycházeli s Japonci přátelsky.

Já sám jsem dostihl Vladivostoku dne 1. března, současně asi s prvními pluky II. divise, po osmítýdenním potloukání se po trati, jež stěží lze nazvat jízdou, po nekonečném prodlévání na stanicích zabajkalských a čínských, uprostřed pustin a nejednou i za nebezpečí, že budeme přepadeni. Po celé dni, ba i týdny byli jsme odkázáni sami na sebe, nevědouce co se děje před námi a za námi, oddělení sty a sty verst od nejbližších našich transportů. Projížděli jsme krajinami, kde se bojovalo mezi seměnovci a revolucionáři a kde jsme mohli každého dne čekati, že budou vytrženy koleje nebo pobořen most; vlak náš byl tak dlouhý a slátán s tak chatrného materiálu železničního, že na každém svahu hrozilo nebezpečí, že bude roztržen. A jsou tam svahy, že každý v duchu děkuje osudu, když je projede živ a zdrav! Někdy nám zahořely osy u několika vozů najednou, jindy bylo třeba státi celé půldny, protože byla špatná lokomotiva anebo nebylo pro ni vody — tak jsme se protloukali a plazili po linii asi tak dlouhé, jako z Prahy k nejsevernějšímu mysu Skandinávie! A totéž prožil každý legionář. Každý má na cestu do Vladivostoku podobné vzpomínky a je téměř zázrakem, že celá armáda, čítající i s civilními příslušníky na 60.000, dostala se k moři bez pohromy. Děkujeme za to jednak spolehlivosti ruských železнодороžníků i jejich politickým sympatiím k nám, jednak neohroženosti a praktickému smyslu našich legionářů, kteří zvykli přemáhati každé překážky a dovedli si pomoci v každé situaci.

Po celé měsíce březen a duben pohybovala se takto naše armáda k Vladivostoku, rozložena na atomy, totiž vlaky, rozseté po celé nesmírné délce od Bajkalu až k Japonskému moři. Ačkoli každý atom byl odkázán sám na sebe a spojení telegrafické bývalo na celé týdny přerušeno, fungovalo celé

ústrojí armády nerušeně, zásobování bylo celkem dobré a všechny části se šťastně zase shledaly v Charbině a ve Vladivostoku. Toužili-li jsme však všichni spatřiti moře, tak jako řeční bojovníci z Xenofontovy Anabase, nutno hned dodat, že dosáhnouti Vladivostoku neznamenal ještě býti u konce všech svízeli. Předně nepřijížděly dlouho slíbené americké lodi. Za celý měsíc března nevypravili jsme přes moře ani celý 3. pluk. A za druhé nežilo se zde politicky o nic lépe než v Sibiři. I zde byl proveden převrat, režim kolčakovský povalen a nastolena vláda spojených stran socialistických. Ta však byla trnem v očích Japonců, neboť jednak překážela jejich plánům po anexi východní Sibiře, jednak spatřovali v ní postup bolševismu až k břehům svého moře a obávali se od ní posílení socialistické propagandy ve své zemi. Nutno doložit, že se ve Vladivostoku silně uplatňoval vliv komunismu; oslava třetího výročí ruské revoluce, jíž jsem byl svědkem, byla silně zabarvena hesly třetí Internacionály. Ale rudá armáda nešla dále přes Bajkal a moskevská vláda hledala kompromis s Japonci, nemajíc naděje, že by mohla ovládnouti východní Sibir a břehy Japonského moře.

Plány japonských militaristů na anexi východní Sibiře budily v ruském obyvatelstvu nejprudší odpor a dávaly v něm ožiti společnému zájmu národnímu. Proti rozpínavosti žlutého plemene probouzela se na druhé straně rassová nenávisť. Zdálo se, že se schyluje k nelitostné válce obou plemen — a my zase mezi dvěma tábory, marně vyhlížeje lodi a stále podezřívání Japonci ze sympatií s ruskou revolucí. Právě v té době došlo k t. zv. chajlarskému incidentu, jenž nebezpečně zostril napjetí mezi námi a Japonci. Na stanici Chajlaru v čínské Mandžurii zatkli totiž Japonci několik vůdců organizace ruských železnodrožníků a odváděli je do vězení. Z toho se rozpoutal boj mezi japonskými vojáky a ruským obyvatelstvem, při němž naši legionáři netajili se tím, že stojí při ruském lidu. Japonci si na to stěžovali, a urovnávání této záležitosti zaměstnávalo pak ještě dlouho naše vojenské a diplomatické vedení.

V této dusné atmosféře prožívali jsme poslední týdny svého pobytu ve Vladivostoku. Právě o svátcích velikonočních došlo k výbuchu nepřátelství. V noci ze 4. na 5. dubna přepadali Japonci všechny oddíly ruské posádky, odzbrojili je a opanovali město. Ubili při tom mnoho lidí a zejména divě řádili v korejském

předměstí, kdež povraždili na 300 Korejců (Japonci vidí v Korejcích totiž nepřítele, protože obyvatelstvo poloostrova Koreje hledí setrásti jejich jho). A my, uprostřed všech těchto hrůz, nuceni svým zájmem zůstatí jen němými svědky a stále v nebezpečí, že nejmenší nepředloženost našich lidí by mohla obrátiti všecku útočnost Japonců proti nám a zmařiti celý postup naší armády! Ale naši legionáři zachovali vzornou chladnokrevnost a nedali se k ničemu strhnouti ani tím, když japonským výstřelům padly náhodou za obět dva z našich lidí. Mluvil jsem nad jejich hrobem, na hřbitově vysoko nad městem, a musím říci, že to byl pro nás všechny jeden z nej-smutnějších dnů celého sibiřského pobytu, přes to, že jsme se již těšili na brzký odjezd.

Těšili jsme se — ale lodi se stále neukazovaly. Již se to zdálo podezřelým a pessimistické pověsti kolovaly v řadách našeho vojska. Po celém Vladivostoku se mluvilo o tom, že nyní dojde na nás, Japonci že nás odzbrojí. Uklidnění nastalo teprve tehdy, když japonský štáb a náš společným prohlášením vyvrátily tyto pověsti. A tu již také přijely tři veliké, dlouho očekávané americké lodi „Mount Vernon“ a později „Amerika“ a „President Grant“, každá schopna pojati 4000 až 5000 lidí. V té době byl již Vladivostok přeplněn našim vojskem, takže části nově přibylé byly nuceny dlouho zůstatí venku na trati — a na této trati byly právě vedeny kruté boje mezi Japonci a tlupami ruského obyvatelstva (t. zv. partisanů). A tak možno říci o veliké části našich legionářů, že se nedostali z nebezpečné atmosféry převratů a bojů až do toho dne, kdy opustili půdu Asie a vsedli na loď.

Dne 28. dubna odjel na „Presidentu Grantu“ generál Syrový se štábem, dva dni před tím nastoupil jsem i já cestu přes Japonsko do Ameriky. Vedení našich záležitostí zůstalo v rukou plnomocníka naší republiky dra Girsy a velitele částí Dálného Východu generála Ččka. Na Sibíři nebylo v té době již ani jediného československého legionáře (vyjma ovšem těch několik set, kteří tam dobrovolně zůstali) a celá III. divise byla během května soustředěna ve Vladivostoku a okolí.

Teprve nyní, během jara a léta mohla býti provedena přeprava našich legií přes moře tempem tak pravidelným a tak rychlým, jak jsme si toho dříve marně přáli. Po velikých lodích amerických přijížděly pro naše vojsko do Vladivostoku menší lodi anglické, některé pluly kolem Asie a suezským

průplavem, jiné přes panamský kanál nebo Kanadu. Na čtyřicet lodních transportů vypravil náš evakuační úřad z Vladivostoku a přesnost i energie, s jakou pracoval, zasluhuje všeho uznání.

A tak došlo během tohoto léta k něčemu, co v dějinách našeho národa nemá příkladu. Na tisíce lidí naší krve a našeho jazyka houpalo se na vlnách všech moří asijských, oceánu Tichého i Atlantického, vzdorovali statečně všem svízelným plavbám a šťastně se vrátili domů. Celá padesátitisícová armáda, vracející se kolm zeměkoule ze světové války, rok po uzavření míru — kdy spatřil svět něco podobného? A šťastná hvězda, jež svítila našim legiím při celé jejich výpravě přes Rus a Sibiř, neopustila jich ani na moři; ni jedna loď neztroškotala ani nebyla stížena vážnější nehodou. Leda že „Heffron“ uvázl na mělčině a zdržel se v Japonsku a letos na jaře „Mount Vernon“ že ztratil jednu z vrtulí a mužstvo transportu bylo nuceno vyčkati v americkém Norfolku, na jinou loď, to bylo vše.

Obrovský, historický podnik, jímž byl návrat našich legií ze Sibíře, je šťastně dokonán. Poslední naši oficiální představitelé ve Vladivostoku, dr. Gírsa a gen. Čeček, vstoupili již, co toto píšu, na půdu vlasti. Z našeho pobytu nezůstane na Sibíři nic, než dějinná památka. Ale kéž přinesou naši legionáři republice něco z toho štěstí, které je přímo zázračně provázelo, a kéž nyní ve vlasti, po níž tak horoucně toužili, uplatní všechny ony vlastnosti, jimiž tam v dalekém světě zjednali čest jménu našeho národa!

Nakladatelství „Památníku Odboje“

vydalo:

Bartoš: ZA SVOBODU, barevná reprodukce.

J. Kápar: CESTOU KAMENITOU.

J. Kopta: CESTOU K OSVOBOZENÍ.

R. Medek: LVÍ SRDCE, básně 1914—1918.
NÁŠ ODBOJ, ilustr.

Z. Němeček: NOVELY LEGIONÁŘSKÉ.

„PAMÁTNÍ KNIHA I. STŘELECKÉHO PLUKU
J. HUSI“ se 140 fotografickými reprodukcemi.

B. Seidlová: PŘES BOLŠEVICKÉ FRONTY.

Dr. L. Sychrava: DUCH LEGIÍ, ilustroval Fr. Dálný.

O. Zemek: HLAS KRVE.

DENÍK PLUKOVNÍKA ŠVECE. Díl I.

LEGIONÁŘSKÝ SALON I.—II. SERIE,

celkem 72 kusů dopisnic ze života a bojů našich legií. Dopisnice
tyto jsou provedeny dle originálů našich legionářů-umělců.
Cena obou serií Kč 28'80.

V. Preissig-Dálný: UMĚLECKÉ DOPISNICE

č. 1.—24. Cena Kč 10'—.

K dostání u všech knihkupců a v obchodech dopisnicemi, neb
přímo v nakladatelství „Památníku Odboje“.

V tisku se nachází:

O. Husák: EPIŠTOLY K ČSL. VOJÍNŮM.

Seidlová: PŘES BOLŠEVICKÉ FRONTY, II. vydání.

Dr. Steidler: ČESKOSLOVENSKÉ HNUTÍ NA RUSI.

Sychrava: DUCH LEGIÍ, II. díl.

R. Medek: BLANÍK.